

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Samlivs- og likestillingsavdelingen,
Postboks 8036 Dep,
0030 OSLO.

postmottak@bld.dep.no

Høring – forslag om endringer i barnelova mv. for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Det vises til høringsnotat fra dere av 12.10.12 der det bes om kommentarer til forslag om endringer i barnelova mv.

Vi ser oss ikke i stand til å kommentere alle forhold som tas opp i høringen, men velger i stedet å knytte noen kommentarer til utvalgte punkter.

Uttalelsen nedenfor vil følge høringsnotatets kronologi.

I. Innledende bemerkninger

Barn har ikke mulighet til å ivareta egne rettigheter og er helt avhengige av at voksenpersoner rundt dem, tar vare på dem. I tilfeller der barns foreldre ikke makter dette, er det viktig at det finnes et sikkerhetsnett som fanger opp barna. Det er svært viktig at systemet tilrettelegger for en god ivaretagelse av barnas trygghet og sikkerhet.

Barnets beste bør være det førende hensynet i alle avgjørelser som gjelder barn. Det er en formodning om at det er best for barn å ha kontakt med begge foreldre, men det er avgjørende at formodningen ikke står så sterkt at den i realiteten favoriserer foreldrene fremfor barnet.

Det er viktig at saker der det foreligger mistanke om vold og overgrep mot barn avklares raskt og effektivt og på bakgrunn av en grundig undersøkelse av faktum.

Det er også viktig at det tas med i betraktningen at det ikke alltid er mor som er bostedsforelder mens far har samværsrett. Eventuelle lovendringer må ta sikte på å likestille far og mor i tvister om foreldrerett, samvær og fast bosted.

II. Bostedsforeldres rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep

Jussformidlingen er enig i at det vil være av stor viktighet å klargjøre, overfor bostedsforelder og profesjonelle, at det finnes en rett og en plikt for bostedsforeldre til å nekte samvær i tilfeller med reell risiko for vold eller overgrep. Vårt inntrykk er at dette gjøres best ved en presisering i lovbestemmelsen.

Det foreslås endringer i barnelova § 43 første ledd og andre ledd andre punktum, barnelova § 43 femte ledd, og et nytt tredje punktum i barnelova § 65.

Endringene i disse bestemmelsene vil påvirke alle tilfellene som er skissert under punkt 2.5.3 i høringsnotatet. Jussformidlingen er enig i at det vil virke klargjørende å presisere at en bostedsforelder har en rett og plikt til å nekte samvær. For å oppnå målet, er det imidlertid viktig at innholdet i termen «reell frykt/ risiko» belyses tilstrekkelig. Dette fordi det er det som betinger en rettmessig nekting av samvær, og dermed er avgjørende for om det ilegges tvangsbort og at samværet tvangsfullbyrdes, og om det kommer bostedsforelder til skade ved eventuell senere rettssak om omsorgsretten.

Bevisvurderingen

Innholdet i vilkåret henger nært sammen med bevisvurderingen. Jussformidlingen stiller seg bak redegjørelsen av gjeldende rett under punkt 2.5.4. Det kan imidlertid spørres om sannsynlighetsvurderingen er godt nok belyst gjennom andre rettskilder som forarbeider, rettspraksis og teori, eller om det er et behov for en presisering av beviskravet i ulike tilfeller, til tross for at vurderingen er konkret. Det kan synes hensiktsmessig å klargjøre at kravet til hvilken sannsynlighet som må foreligge, er ulik hva gjelder for bostedsforelder og for domstolen. Særlig for å klargjøre overfor bostedsforelder, som er den som må ta avgjørelsen om å nekte samvær, at det er praktisk mulig å nekte samvær med samværsforelder uten at det slår uheldig ut for bostedsforelder i en eventuell senere rettssak om omsorgsretten.

Plikt til å treffe midlertidig avgjørelse

Hva gjelder punktet om plikt for retten til å treffe foreløpig avgjørelse i saker der det er risiko for vold og overgrep, stiller Jussformidlingen seg bak forslaget om å legge til et nytt fjerde punktum i barnelova § 60 første ledd. Det vil være et godt virkemiddel for å sikre at saker der det er en risiko for at barnet utsettes for vold og overgrep blir vurdert og behandlet av domstolene, og at det blir en midlertidig løsning mens saken verserer for rettsapparatet.

III. Barnevernets rolle ved mistanke om vold eller overgrep under samvær

Partshjelper

Jussformidlingen mener at å gi barnevernet en stilling som partshjelper, har gode argumenter for seg, men at det avgjørende er at det vil medføre en dobbeltrolle. Denne er uheldig i seg selv og den kan vanskeliggjøre etterfølgende samarbeid med de berørte. Dette vil på lengre sikt neppe være heldig for barnet.

Det kan også synes som at realiteten ikke vil endres nevneverdig fra den nåværende rettstilstanden dersom barnevernstjenesten gis adgang til å være partsrepresentant. Dette fordi barneverntjenesten slik situasjonen nå er, allerede kan vitne og bidra til sakens opplysning. Dersom barnevernstjenesten kan være partsrepresentant, vil dette kun medføre at barnevernet kan kommentere de opplysninger som fremkommer mer konkret fordi barnevernet da får anledning til å overvære domstolsbehandlingen. Det kan spørres om dette er så viktig at det overdøver de negative konsekvensene ved den dobbeltrolle som oppstår.

Fritak fra taushetsplikten

Det kan synes som et mer effektivt virkemiddel å fritta barnevernet fra taushetsplikten når det legger frem opplysninger for domstolen i barnefordelingssaker. Jussformidlingen stiller seg bak de fremlagte argumentene og mener at dette bør gjennomføres uavhengig av om barnevernstjenesten kan stille som partsrepresentant eller ikke. Det avgjørende er at hensynet

til barnets omsorgssituasjon må gå foran personvern hensyn i saker som gjelder barnefordeling.

Iverksetting av tiltak overfor samværsforelder

Grunnet sakens komplekse og omfattende art, avstår Jussformidlingen fra å kommentere dette ut over at det prinsipielt sett bør være så enkelt som mulig å iverksette effektive tiltak som sikrer barnas trygghet og velferd. Da barneverntjenesten har førstehåndkunnskap til situasjonen rundt barnet er det gode grunner for at barneverntjenesten skal kunne gripe inn og begrense samvær som vurderes som uheldig for barnet, uten at barnet er i en akutt faresituasjon. Jussformidlingen er enig i at muligheten for en slik ordning bør utredes ytterligere og forholdet mellom barnelova og barnevernloven avklares.

IV. Tap av samværsrett og/ eller foreldreansvar som sivilt krav i retts sak

Endringer i straffeprosessloven

Jussformidlingen er av den oppfatning at det bør gjennomføres en endring i straffeprosessloven § 3, slik at det kan fremmes krav om tap av foreldreansvar og/eller samværsrett som sivilt rettskrav i straffesak, der en forelder er siktet, tiltalt eller dømt for vold eller overgrep mot egne barn eller tidligere partner.

Vi er av den oppfatning at endringen vil være så fordelaktig, at de aktuelle innvendingene vil ha mindre vekt. Endringen vil føre til en raskere og mindre økonomisk belastende prosess for både domstolen og enkeltpersoner involvert. Den vil videre avlaste en byrde som nå ligger hos bostedsforelder alene, slik at barn er bedre sikret der bostedsforelder selv ikke makter å rette sivilt søksmål.

Vi er videre av den oppfatning at de bevismessige problemstillinger gjelder i like stor grad for andre sivile rettskrav nevnt i § 3, slik at de ikke kan tillegges særlig betydning. Dette vil også gjelde for de spørsmål reist angående strafferettens prosessregler og grunnleggende prinsipper.

Jussformidlingen er enig i at den mest hensiktsmessige gjennomføring av ovenfor nevnte endring, er at det tas inn et eget punkt i straffeprosessloven § 3 første ledd annet punktum.

Endringer i barneloven

Jussformidlingen er enig i at det er hensiktsmessig med en tilsvarende tilnærming ved sivilt krav om tap av samværsrett, som i ekteskapsloven § 23. Vi er av den oppfatning at det bør tas inn en egen bestemmelse i barneloven som regulerer dette. Bestemmelsen burde bli utformet på en slik måte at spørsmålet som i ekteskapsloven beror på en konkret vurdering av handlingens art og graden av alvor.

Hvem skal kunne fremme sivilt krav i straffesaken?

Jussformidlingen er enig i departementets vurdering, slik at en begjæring fra den kravet tilkommer bør være en nødvendig forutsetning for at påtalemyndighetene skal fremme kravet.

Videre er vi av den oppfatning at barnevernstjenesten burde ha selvstendig hjemmel til å fremme slikt krav i straffeprosessloven § 3. Dette vil bidra til å sikre barns sikkerhet ytterligere i situasjoner der mor eller far ikke vil fremme krav om tap av samværsrett, i strid med barnets beste.

V. Barns deltakelse

Hvilke barn skal høres?

Jussformidlingen er enig i at det gjennomføres en presisering av barneloven § 31 for å synliggjøre at også yngre barn i stand til å danne egne synspunkter, skal gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører barnet.

Vi er videre av den oppfatning at bestemmelsens gjennomføring i dag ikke er i tråd med barnekonvensjonen.

Barnelovens aldersgrense på 7 år er ikke absolutt, og yngre barn har også rett til å bli hørt. Forskning viser imidlertid at barn under 7 år i liten grad blir hørt i saker om barnefordeling og samvær. Det kan dermed se ut som at aldersgrensen på 7 år i stor grad er rettleidende, og i praksis blir overholdt. Aldersgrensen i § 31 er ikke i seg selv i strid med barnekonvensjonen, men bestemmelsen er i praksis ikke overholdt i tråd med denne.

Hva skal barnet høres om?

Jussformidlingen er enig i at det bør gjennomføres en presisering i barneloven § 31 andre ledd første punktum, slik at også samvær og foreldreansvar blir nevnt som eksempel på forhold barnet skal få anledning til å uttale seg om.

Forskning viser at barn som hovedregel kun blir hørt om det sentrale spørsmål i saken. I saker om fast bosted som også omhandlet samvær, ble barna hørt om samvær kun i en fjerdedel av sakene. Dette viser at eksemplifiseringen i barneloven § 31 virker innsnevrende, og fører til at barn ikke blir hørt om andre forhold, der fast bosted er hovedspørsmål i saken.

Forberedelse i forkant av høringen og tilbakemelding om resultatet

Jussformidlingen foreslår at beslutningstakeren (dommeren) i tillegg til ansvar for å orientere barnet om resultatet, får ansvar for å på forhånd forberede og informere barnet. Vi er av den oppfatning at den beste måten å sørge for at en lovendring blir etterfulgt, er å legge ansvaret til en bestemt person. Det er videre hensiktsmessig om det er den samme personen som på forhånd informerer barnet, innhenter barnets synspunkt, og orienterer barnet om utfallet i saken og hvordan barnets synspunkt ble tatt hensyn til.

Vi er av den oppfatning at dette ansvaret vil bidra til å bevisstgjøre beslutningstakeren (dommeren) i den enkelte sak, slik at barnets stemme ikke bare blir hørt, men også vektlagt og tatt hensyn til i enda større grad. Dersom det i enkelte saker er mer hensiktsmessig at en sakkyndig innhenter barnets synspunkt og dermed også informerer barnet på forhånd, kan det inntas en unntaksbestemmelse som gir anledning til dette.

VI. Opplysnings- og meldeplikt for dommere

Jussformidlingen stiller seg bak forslaget om en lovendring hvor det fastslås at dommere, uavhengig av taushetsplikt, har rett og plikt til å melde fra til barnevernstjenesten. Vi er av den oppfatning at hensynet til barnet må gå foran taushetsplikten til en dommer, som den gjør ved helsepersonell og sakkyndige.

Jussformidlingen er enig i forslaget om at en slik bestemmelse inntas i domstolsloven. Dette vil gi god sammenheng i loven, og føre til at alle typer saker blir omfattet.

VII. Saksbehandlingen i barnelovssaker for domstolene – saker med volds- og overgrepssproblematikk

Fremgangsmåter i saker med volds- og overgrepssproblematikk

Jussformidlingen er enig i at saker der det er fare for at det blir begått vold og overgrep mot barn, ikke er egnet for mekling. Jussformidlingen er av den oppfatning at dommerens ansvar for å sikre at slike saker ikke gjøres til gjenstand for forhandlinger, men tas direkte til hovedforhandling, bør presiseres i lovtekst.

Bruk av sakkyndig bistand etter barnelova § 61 første ledd nr. 3

Jussformidlingen mener det er svært uheldig at rettstilstanden nå er slik at partenes økonomi kan stenge for en grundig utredning av saken. Det er tale om saker av svært stor viktighet for alle berørte, særlig for barnet, og det er av stor betydning at avgjørelsene tas på et så godt belyst grunnlag som mulig. Jussformidlingen er enig i at kostnadene ved sakkyndig bistand etter barnelova § 61 første ledd nr. 3, bør dekkes av staten.

Det bemerkes at denne endringen også bør omfatte barnelova § 61 første ledd nr. 6.

I tillegg bør begge bestemmelsene gjøres om fra kan-regler til regler som pålegger innhenting av vurderinger fra sakkyndige i tilfeller der dette er nødvendig. Dette for ytterligere å sikre at saken er godt nok belyst før det tas en avgjørelse.

Barnets representant etter barnelova § 61 første ledd nr. 5

I saker om mulig vold og overgrep er det barnet som er den sentrale personen. Jussformidlingen mener derfor det er av stor viktighet at barnet får en representant som kan tale barnets sak og ivareta dennes rettigheter. Dette bør gjelde uavhengig av alder og i alle saker som angår mulig vold og overgrep.

Jussformidlingen er enig i at dette bør fastsettes i lovbestemmelsen.

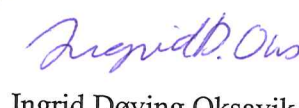
Med vennlig hilsen
for Jussformidlingen
ved Rettspolitisk utvalg

Trond Angeltveit
Daglig leder

Mathias Bergaust
Leder Rettspolitisk utvalg

Ingrid Døving Oksavik
Saksbehandler

Helene Setlo
Saksbehandler